

Gekrompen Estse varkenshouderij zoekt toekomst in vrijemarkteconomie

Tekst en beeld: Jef Verhaeren

Estland is de kleinste en meest noordelijke van de Baltische staten. Het heeft een geschiedenis van verdeling en vreemde overheersing. Ook nu nog is een kwart van de bevolking Russisch. Estland had fel te lijden onder de Sovjetoverheersing. Maar sinds het land in 2004 tot de EU toetrad, werd het één van de sterkste markteconomieën van Oost-Europa. Estland is dan ook zelfvoorzienend voor veel landbouwproducten. Voor zuivel is het land zelfs in ruime mate netto-exporteur. De varkenshouderij is echter een ander verhaal.

In de Sovjetperiode was de Estse varkenshouderij befaamd in Rusland. In 1990 waren er nog 959.900 varkens, vandaag nog slechts 300.000. Het instorten van de Russische markt na 1989 en de Russische boycot in 2013, gevolgd door de Afrikaans varkenskoorts in 2015, tekenden voor een verdere inkrimping.

Het 'Russisch varkensbedrijf'

De Estse varkenshouderij heeft zo haar eigen geschiedenis. In de Sovjetperiode werden veel varkensvleesproducten afgezet op de Russische markt. De Russen noemden Estland vaak de 'Russische varkensboerderij'. Het Estse klimaat zou goed zijn voor de varkenshouderij en de aardappelenteelt.

Na de onafhankelijkheid van de Baltische staten en de ineenstorting van de Sovjet-Unie viel de Russische markt grotendeels weg. In 1990 waren er nog 959.900 varkens, en in 1993 nog 424.300. Na een lichte stijging in 1994 ging het enkele jaren op en neer, maar de Russische crisis van 1998 zorgde voor een nieuwe inkrimping van de Estse varkensstapel tot 285.700 in 1999. Daarna ging het weer iets beter en in 2010 waren er in Estland 373.000 varkens. De Russische boycot van 2012 (voor levende varkens) en 2013 voor alle varkensvleesproducten zorgde voor een nieuwe crisis, die nog verergerde door de Afrikaanse varkenspest in 2015. "Meer dan 20 varkensbedrijven werden gesloten en in 2016 nog eens 10", aldus Lii Sammler, een Estse collega-landbouwjournaliste. "Wegens de Afrikaanse varkenspest hebben we nu in Estland 3 zones. Van bedrijven in zone 1 mag enkel nog varkensvlees verkocht worden in Estland zelf. Daardoor krijgt de varkenshouder slechts 80 eurocent per kg, terwijl de kostprijs per kg rond 1,20 euro per kg ligt."

Vandaag worden er dus nog 300.000 varkens gehouden in Estland. In 2016 werden 397.100 varkens verkocht en werd 32.265 ton varkensvlees geproduceerd. Estland, dat normaal meer dan zelfvoorzienend is voor varkensvlees, zakt vandaag lichtjes onder de 100 procent-zelfvoorzieningsgraad.

Estland was in de Sovjetperiode de leverancier bij uitstek van varkensvlees in Rusland. Daarna kromp de Estse varkenshouderij aanzienlijk.

Structuur en organisatie

In 2010 waren er nog 1.550 varkensbedrijven. In 2001 waren er dat nog achtmaal meer. Enkel de varkensbedrijven met meer dan 2.000 varkens groeiden nog in die periode. Slechts 9 procent van de varkens werd in 2010 nog gehouden in bedrijven met minder dan 2.000 varkens. De Estse varkenshouderij is dus redelijk grootschalig. De belangrijkste rassen zijn Landras, Yorkshire, kruisingen tussen beide en Piétrain. Ook Duroc en tal van andere rassen zijn in mindere mate vertegenwoordigd. De productiviteit bedraagt gemiddeld 24,7 biggen per zeug op jaarbasis.

De grootste varkensbedrijven en de belangrijke slachterijen zijn vandaag in handen van Finnen en Finse bedrijven zoals HKScan en Atria. HKScan

Ekseko (10.500 zeugplaatsen, 18.000 vleesvarkensplaatsen en 9.000 bigplaatsen) is het grootste varkensbedrijf van het Finse HKScan Estonia.

HKScan Estonia heeft varkensbedrijven over heel Estland en een slachthuis en verwerkingsbedrijf in Rakvere.

Estse landbouw in een notendop

Estland is 45.000 km² groot. Het is dus iets groter dan Nederland maar heeft slechts 1,3 miljoen inwoners.

Het land is grotendeels vlak. Tot 1918 werd het vaak verdeeld, overheerst door andere mogendheden, vooral Zweden, Denemarken, Polen en Rusland. In 1918 werd het voor het eerste onafhankelijk maar niet voor lang. In 1940 werd het bezet door de Sovjet-Unie en in 1941 door Nazi-Duitsland. In 1944 werd het land door de Sovjet-Unie ingelijfd. De Esten leden erg onder het Sovjet-juk. In 1991 werd Estland onafhankelijk en in 2004 trad het toe tot de EU. Estland heeft een gematigd klimaat met koele, vrij lange winters en milde zomers.

De Esten zijn van oudsher plattelandsbewoners en boeren. De bevolking van de hoofdstad Tallinn bestaat voor 45 procent uit niet-Esten. In 1945 waren er nog 120.000 kleine landbouwbedrijven die door de Sovjets werden geconfisqueerd tot 190 collectieve boerderijen. Veel boerenfamilies werden naar Siberië getransporteerd. Vanaf 1991 werden de bedrijven geprivatiseerd en versnipperd. De landbouwproductie liep aanvankelijk dan ook sterk terug en een kwart van de plattelandsbevolking geraakte werkloos. De Esten bleven echter niet bij de pakken zitten en de landbouw trok aan. In 2014 bedroeg het bnp van Estland 20 miljard euro.

De Estse landbouw is goed voor 3,5 procent van het Estse gmp. De landbouw is de basis van de belangrijke Estse voedingsnijverheid, die zelfvoorzienend is. De belangrijkste gewassen zijn aardappelen, gerst, groenten en hooi maar de meeste bedrijven zijn veeteeltbedrijven en zuivelproductie staat bovenaan.

Het Estse landbouwareaal is 974.820 ha groot ofwel 21,5 procent van de oppervlakte van Estland. Estland beschikt over 218.605 ha grasland en 166.000 ha voedergrassen. In 2015 bedroeg het biologisch landbouwareaal 170.800 ha. Ongeveer 40 procent van het areaal is dus voorbehouden voor veeteelt. Het land is zelfvoorzienend voor zuivel (190 procent), granen (150 procent), rundsvlees (120 procent), schapen-, geitenvlees en varkensvlees (100 procent), aardappelen (80 procent) en pluimvee en eieren (60 procent). De export-importbalans voor landbouw- en voedingsproducten is negatief (1,366 miljard euro import/1,062 miljard export, 2014). De voedselnijverheid op zich is echter zelfvoorzie-

nend. Er zijn 300.000 varkens, 270.000 vleesrunderen, 100.000 melkkoeien en 90.000 schapen en geiten. De melkproductie is goed voor 805 miljoen kg.

In 2013 waren er nog 19.190 landbouwbedrijven in Estland van gemiddeld 48 ha. 9 procent van de bedrijven beschikt echter over 73 procent van het landbouwareaal. Er zijn dus relatief veel kleine bedrijven. Van de landbouwbedrijven zijn 25 procent akkerbouw- of tuinbouwbedrijven, 10 procent zijn melkveebedrijven en 9 procent vleesvee-, schapen- en geitenbedrijven. De landbouwproductiewaarde bedroeg 594,6 miljoen euro (tegen 491,3 miljoen in 2007). Vooral de grote bedrijven (met 500.000 euro productiewaarde) zorgen voor groei en zijn goed voor 52 procent van de Estse landbouwproductiewaarde (waarvan 39 procent door de melkveehouderij en 10 procent door de varkenshouderij). In 2010 waren 52.340 mensen werkzaam op landbouwbedrijven en 92.500 in de hele landbouwsector. Er waren in 2010 306.280 GVE. De veestapel liep tussen 2003 en 2010 met 6,1 procent terug tot 182.110 GVE terwijl het aantal schapen steeg van 4.690 GVE tot 8.710 GVE. De varkensstapel steeg met 11,8 procent tot 89.090 GVE. Sinds 2010 heeft de Russische boycot de Estse veestapel echter doen krimpen. ←

Estonia maakt deel uit van het Finse HCSan. Het heeft in Estland 20 eigen varkensbedrijven en varkensbedrijven onder contract. Het grootste varkensbedrijf is Ekseko (10.500 zeugplaatsen, 18.000 vleesvarkensplaatsen en 9.000 bigplaatsen). HKScan heeft ook een verwerkingsbedrijf in het

Umas Laht, de voorzitter van de Estse Varkensfokvereniging EPBA, op zijn varkensbedrijf Markilo.

Noord-Estse Rakvere. 15 kg van de 32 kg varkensvlees die de Esten gemiddeld consumeren, zou trouwens van deze Rakvere-boerderijen komen. Rakvere werkt vooral met Yorkshire, Landras, Duroc en kruisingen. Ook Artia Eesti AS is in Finse handen. Dit bedrijf heeft varkensbedrijven en een verwerkingsbedrijf in Zuid-Estland. Daarnaast is er de Estse Varkensfokvereniging (EPBA). HKScan, Artia en EPBA zijn elk ongeveer goed voor één derde van de Estse varkensproductie.

De EPBA is een vereniging van zelfstandige varkenshouders. Ze beschikt over een KI-centrum in Vasula en sinds 2009 ook over een R&D-centrum. Hoofddoel is de creatie van een eigen Estse kruising met de naam 'Marmere Varken'. Het programma startte in 1995 met Hampshire-beren en Zweedse zeugen. Voor de vleeskwiteit werd ook Piétrain ingekruist. Ook Duroc-beren worden gebruikt. EPBA begeleidt zijn varkenshouders met een focus op diergezondheid en dierenwelzijn, vleeskwiteit, efficiënte productie, het leefmilieu, voedselveiligheid en volksgezondheid en genetische variatie. Umas Laht, de voorzitter van EPBA, gelooft, ondanks de tegenslagen sinds de onafhankelijkheid, in de toekomst van de Estse varkenssector in een vrije markt. Terecht want de Estse varkenshouderij heeft ongetwijfeld potentie. ←